

DE ENE GEMEENTE IS DE ANDERE NIET

een zoektocht naar de nieuw-testamentische gemeente

1. Inleiding

Stel u eens voor dat u naar de bibliotheek gaat om een boek te lenen dat handelt over de bergrede van Jezus. U loopt door de bibliotheek en ziet talloze boeken staan. Maar u let er nauwelijks op. De aandacht is gericht om dat ene boek te vinden. De vraag die in onze gedachten is, bepaalt zo wat we zien en opmerken. Zo is het ook als we in de bijbel lezen: een bibliotheek van 66 boeken. Oneindig veel is er te lezen, maar je kunt je aandacht niet aan alles geven en alles wat er in staat opmerken. Daarom is het ook goed als je weet wat je gaat zoeken als je naar de bijbel-bibliotheek gaat. Dat je je bewust maakt welke vraag bij je leeft en waar je meer over wilt lezen. Als je dat niet doet, kan het je vergaan als degene die naar een bibliotheek ging en uiteindelijk geen enkel boek meenam, omdat hij niet wist te kiezen.

Als u luistert naar dit openingscollege moet u bedenken dat u lang niet alles zult horen wat er te lezen is over de gemeente in het Nieuwe Testament. De stroom van literatuur over de gemeente in het N.T. is haast niet te overzien. Lang niet alle facetten kunnen dus bekeken worden. Daarom moeten we keuzen maken waar we naar willen kijken en ons bewust maken welke vragen bij ons leven. Studeren is veelal vragen stellen !

de ene gemeente is de andere niet

De titel van dit college roept wellicht vragen op: de ene gemeente is de andere niet. We denken dan waarschijnlijk al gauw aan de baptisten gemeenten in Nederland vandaag de dag. En als je dan berichten in "De Christen" leest - ingezonden brieven van gemeenten of de selectie die de eindredacteur maakt uit gemeentebladen - dan zie je soms dat gemeenten bijvoorbeeld véél doen op het gebied van evangelisatie, maar tegelijk dat iedere gemeente daar weer op een eigen manier mee bezig is. De ene gemeente is de andere niet is wel duidelijk binnen onze Uniegemeenschap: je weet dat sommige gemeenten gesloten avondmaal kennen, andere open; je kunt horen hoe in de ene gemeente diakonessen geen deel uitmaken van de raad en hoe een andere gemeente een zuster als voorganger in bijzondere dienst heeft beroepen; de ene gemeente wil zo snel mogelijk schulden afbetalen en beroept daarom nog niet, de andere gemeente sluit het liefst een vakante periode af; In het studierapport "gezegend en gezond" (vorig jaar verschenen bij de opening van het cursusjaar) wordt voorondersteld dat er verschillen kunnen zijn tussen gemeenten in het westen van Nederland en het noorden. Het aardige van onze opleiding is dat mensen elkaar hier ontmoeten die lid zijn van die verschillende gemeenten uit het hele land. Dingen die in eigen gemeente vanzelfsprekend lijken, blijken elders anders te liggen en dat brengt je veelal op de vraag: waarom doen we de dingen zoals we ze doen en hoe zou het 't beste zijn? Bewust wordt dan ook gezocht naar verbindingen met het N.T. En daar verwijst het tweede deel van de titel van dit college naar:

een zoektocht naar de nieuw-testamentische gemeente

Aan het N.T. willen we ons als geloofsgemeenschap telkens weer oriënteren. Als ondertitel stond jarenlang op "De Christen" dat het gaat om "de verbreiding van het nieuwtestamentisch christendom". En als baptisten leggen we grote nadruk op de gemeente. Misschien nog wel sterker dan de doop is het gemeentebesef kenmerkend voor het baptisme. Het is vandaag dan ook niet voor het eerst dat we nadenken over de gemeente in het N.T.. Toch doen we dit, om ons opnieuw voor ogen te stellen wat belangrijk en wezenlijk is voor de gemeente van de Heer. Nogmaals: dat kan bij lange na niet volledig zijn en we moeten kiezen wáár we naar willen kijken. Onze interesses kunnen verschillend zijn, maar deze keer is het aan mij om de blikrichting te bepalen.

vragen

En dan wil ik beginnen met een citaat van ds. Louw, die wel de "doctor ecclesiae" van de nederlandse baptisten is genoemd. Hij vatte op zijn geheel eigen wijze een baptistische gemeentevisie samen:

"Baptistisch is de zelfstandigheid van de afzonderlijke gelovige, die gebonden is aan de Geest van God en luistert naar hetgeen de Geest niet alleen tot hem persoonlijk, maar ook naar hetgeen Hij door anderen zegt. Baptistisch is de zelfstandigheid der afzonderlijke gemeente, afhankelijk van de geest van God en luisterend naar hetgeen de geest ook tot anderen en door anderen tot haar zegt"

In dit citaat komen twee dingen sterk naar voren: de nadruk op het persoonlijk geloof van ieder in verbondenheid met het geloof van anderen én de nadruk op de plaatselijke zelfstandige gemeente, die volop gemeente van de Heer is.

Met u wil ik kijken naar een paar vragen als we nadenken over de gemeente in het N.T.

1) grote nadruk leggen we als baptisten op de zelfstandigheid van de plaatselijke gemeente. En de autonomie van iedere gemeente achten we van groot belang. Maar maakt het nu ook uit wáár je gemeente bent. Onderga je als gemeente invloed van de omgeving waarin je gemeente bent ?

Blijkt binnen het N.T. dat gemeenten in hun leven en geloven worden beïnvloed door de omgeving waarin zij zich bevinden ?

2) grote nadruk leggen we als baptisten op de zelfstandigheid van de afzonderlijke gelovige en we verwijzen graag naar 1. Petrus 2:9 waar duidelijk het priesterschap van alle gelovigen wordt beleden. **Hoe krijgt het priesterschap van alle gelovigen gestalte binnen de gemeenten in het N.T. ?**

3) Spannend is de vraag hoe de zelfstandigheid van iedere afzonderlijke gelovige zich verhoudt tot de leiding in de gemeente en hoe de taken die gedaan moeten worden verdeeld.

Op welke manier wordt leiding gegeven in de gemeenten in het N.T. en wie geven leiding ?

Ook een belangrijke vraag bij de opening van het cursusjaar van het seminarium, waar mensen gevormd worden tot leidinggevend.

Deze drie vragen zullen ons leiden bij de bespreking van de gemeenten in Jeruzalem, Corinthe, West-Azië en in de pastorale brieven.

2.1. JERUZALEM

De eerste gemeente is ontstaan in Jeruzalem. Jeruzalem was de hoofdstad van het land, eeuwenlang het centrum van de joodse eredienst door de aanwezigheid van de tempel; residentie van de koningen van Juda, stad, waar de grote profeten als Jesaja en Jeremia optraden; ook de stad waar Jezus het pascha meevierde, mensen genas, heeft geleden, is gestorven en weer opgestaan.

Er is Lukas veel aan gelegen om in zijn tweede boek, de Handelingen der apostelen, te laten zien dat deze eerste gemeente zichzelf zag als voortzetting wat aan Israël beloofd was: een nieuw verbond (Jer. 31:31-34). Zo ging deze gemeente dan ook in het begin haar weg in nauwe verbondenheid met de joodse volksgenoten, levend in de schaduw van de tempel, terwijl men de bepalingen van de thora nakwam in gehoorzaamheid aan Jezus Christus, die immers zelf gezegd had niet gekomen te zijn om de wet te ontbinden, maar om die te vervullen (Mt. 5:17) En zo werd ook naar deze nieuwe groepering gekeken: een soort nieuwe sekte, die die Jezus van Nazareth als messias beleed.

Naast die duidelijke verbondenheid met het joodse geloof was er aan de andere kant ook een scheiding met het volk merkbaar, dat zich niet zo gemakkelijk bij hen durfde aan te sluiten (vgl. Hand. 5:13).

2.2. gemeenteleden

Als we kijken naar de tweede vraag, dan ontdekken we dat Lukas laat zien dat deze gemeente in Jeruzalem ontstaan is op de pinksterdag, waarop de Heilige Geest werd uitgestort op alle mensen: jongeren en ouderen, mannen en vrouwen. Velen komen tot bekering, laten zich dopen en vormen zo de eerste gemeente (Hand. 2)

Drie keer wordt in Handelingen een korte samenvatting gegeven van het leven van deze gemeente (2:42-47; 4:32-35 en 5:12-16) en je komt onder de indruk van hun volhardend bezig zijn in het onderwijs van de apostelen, de viering van de maaltijd, aangeduid met "het breken van het brood" (de openingsrite van de joodse maaltijd), de gemeenschap in de zin van onderlinge eenheid en de goederengemeenschap, waar het bezit en de gaven worden gedeeld en de lofprijzing en gebed. Wat opvalt in deze sfeertekening is dat de gemeente vooral bijeen is in de huizen: dáár wordt samen gebeden en gegeten, dáár wordt het geloof geleerd en het leven gedeeld. Dat heeft grote betekenis voor het vormen van een hechte gemeenschap.

Alles lijkt ideaal, maar Lukas is eerlijk genoeg om te vertellen dat ook in deze gemeente problemen waren: Annanias en Saffira met hun leugenachtig gedrag, het feit dat weduwen van het griekssprekende deel van de gemeente geen goede zorg kregen en gaandeweg grote verschillen van mening over de houding ten opzichte van niet-joden, die zich bekeerden, zoals werd besproken op het apostelconvent (Hand. 15). Toch blijkt dat ieder was betrokken: we lezen hoe mannen én vrouwen de gemeente vormden (vgl. 5:14 en 8:3) en het geloven was niet alleen een zaak voor de thora-studerende mannen. Sterker nog: vrouwen stelden hun huizen open voor de samenkomsten van de gemeente, zoals bijvoorbeeld Maria, de moeder van Johannes Marcus (12:12).

2.3. leiding

En hoe was het gesteld met de leiding van de gemeente ?

De 12 discipelen stonden in hoog aanzien binnen de gemeente, omdat ze ooggetuigen zijn geweest van het leven van Jezus, maar of ze echt leiding in de gemeente hebben gegeven is onduidelijk.

Petrus was een toonaangevende figuur, dat blijkt wel uit de eerste 12 hoofdstukken in Handelingen, maar hij was niet de man die alles naar zijn hand kon zetten. Ook hij moet zich verantwoorden voor zijn houding bij de doop van Cornelius (Hand. 11:1-18) en tijdens het apostelconvent spreekt niet Petrus de laatste woorden, maar Jacobus, de broeder van de Heer, die blijkbaar in de loop van de tijd de leidinggevende positie van Petrus overneemt. Als Petrus bevrijd wordt uit de gevangenis moet dit gemeld worden aan "Jacobus en de broeders" (Hand. 12:17). Paulus spreekt in zijn brief aan de Galaten over de drie steunpilaren van de gemeente in Jeruzalem: Jacobus, Petrus en Johannes (Gal. 2:9). Maar ook dan blijft onduidelijk welke status dit driemanschap heeft gehad.

Verder horen we van de aanstelling van oudsten (11:30; 15:4; 16:4 en 21:18). Het lijkt veel overeenkomsten te hebben met de organisatie van de joods-synagogale gemeenschap. Maar preciese taken worden niet omschreven.

Dat lijkt duidelijker bij de aanstelling van de zeven Hellenisten, die ervoor moeten zorgen dat niemand in de gemeente tekort komt (Hand. 6:1-6). Toch zijn ook deze taken niet strikt vastgesteld, want Filippus blijkt óók evangelist te zijn, die de kamerling uit Morenland doopt (Hand. 8). Hoewel we horen van de twaalven, de oudsten, Petrus, Jacobus en Johannes en de zeven Hellenisten moeten we vaststellen dat er geen duidelijk ontwikkelde organisatie was, waarin taken voor de leidinggevendenden zijn aangegeven.

Vatten we samen welk beeld de gemeente in Jeruzalem ons geeft t.a.v. de door ons gestelde vragen, dan zien we dat

1. in de stad, die het centrum is van de joodse eredienst, Jeruzalem, een gemeente is ontstaan, die volop joods-christelijk is in haar doen en laten: ze verzamelt zich in de tempel, houdt de wet en problemen en vragen die zich voordoen hebben te maken met het al of niet vasthouden aan joods-godsdienstige voorschriften.
2. principiëel én in de praktijk blijkt dat de Geest is uitgestort op iedereen en een hechte gemeenschap wordt gevormd door het bijeenkomen in de huizen
3. vaste taken nog niet verdeeld zijn voor het leidinggeven in de gemeente en de organisatie veel overeenkomsten vertoont met de joodse gemeenschappen in die tijd.

3.1. CORINTHE

De ene gemeente is de andere niet; dat zal blijken als we na Jeruzalem kijken naar een gemeente in Griekenland, Corinthe. In die tijd een bloeiende havenstad met een levendige handel. Een commerciëel centrum van de eerste orde met een grote welvaart. De welvaart rustte voor een groot deel op het instituut van de slavernij. De bevolking hier was zeer gemengd: grieken, romeinse kolonisten, oosterlingen, handelaren, avonturiers, hoeren.

De gemeente die hier ontstaan is heeft vooral uit niet-joden bestaan (vgl. 1 Cor. 12:2) en dat roept een andere sfeer op dan in Jeruzalem. De achtergrond van de leden in Corinthe was grotendeels dat ze Apollo hadden vereerd en mee hadden gedaan met de grote feesten ter ere van Aphrodite en Bacchus. Sociologisch gezien waren het vooral mensen uit de lagere sociale klassen die lid waren van de gemeente in Corinthe. (1 Cor. 1:26) mensen van verschillende komaf in één gemeente, dat heeft meegespeeld bij de twisten en partijschappen die er waren in deze gemeente. Want ook Corinthe wordt ons niet getoond als een ideale gemeente, waar nooit wat aan de hand was en ieder eensgezind was. Duidelijk wordt wél dat de vragen en problemen die hier aan de orde waren alles te maken hadden met de omgeving van deze griekse havenstad: wat mag wel en wat niet op het gebied van de seksualiteit, mag je offervlees eten dat gewijd was aan de afgoden e.d.

3.2. gemeentelieden

Spannend is in zo'n gemeente de vraag naar de eigen plaats en de betrokkenheid van de leden.

Het antwoord van Paulus op de vele wantoestanden in deze gemeente is zijn spreken over de gemeente als lichaam van Christus (1 Cor. 12: 12-30). Met dit beeld sluit Paulus aan bij een in die tijd en dáár bekende gedachtengang van de filosofen van de Stoa. Die spraken ook over het lichaam van de staat, waarin vele onderlinge verschillen zijn. En ze zeiden dat het niet anders kan dat er verschillen zijn: niet ieder kan het hoofd zijn, dat is alleen de keizer; en er moeten terwille van het geheel wel handen en voeten zijn, dat zijn de slaven. Paulus spreekt met hetzelfde beeld, maar het krijgt een heel andere inhoud. De gemeente is een andere werkelijkheid. Een werkelijkheid namelijk waarin Gods Geest werkzaam is en waar ongelijkheid en verdeeldheid juist worden opgeheven. Het is de Geest van Christus die totaal verschillende mensen van alle rangen en standen samenbrengt en samenbindt als mensen "in Christus". Ieder ontvangt dan ook genade-gaven ("charismata") van deze Geest. En ieder lid afzonderlijk kan een directe relatie hebben met de opgestane Heer, het hoofd van de gemeente. En dat was nieuw in die omgeving en tijd: ieder telt mee en kan meedoen in de gemeente. Niemand is méér óf minder dan de ander, alleen zijn er verschillende gaven.

Ook dat heeft nog wel eens problemen gegeven dat moet eerlijk gezegd. Het liep zo wel eens uit de hand in de gemeentelijke samenkomsten (1 Cor. 14:26-40) of bij de viering van de maaltijd (1 Cor. 11:17-34).

3.3. leiding

Je kunt je dan ook afvragen of er eigenlijk wel leiding was in deze gemeente. Opvallend is dat in 1 Cor. 12-14 geen enkele mededeling is te horen over vastgestelde diensten en taken binnen de gemeente. Eerder lijkt het dat ieder gaven had en gelijkelijk aan alles kon deelnemen.

Toch is het niet aannemelijk dat er helemaal geen leidinggevende mensen zijn geweest. In 1 Cor. 16:15-18 spreekt Paulus broeders aan die zich onder de anderen moeten stellen. Maar het blijft opmerkelijk dat Paulus nergens een appèl doet op de gemeenteleiding om in te grijpen in de soms chaotische situaties.

Er was blijkbaar ook geen penningmeester, want in 1 Cor. 16:1 is te lezen dat ieder zelf maar wat apart moet leggen voor de kollekte voor de gemeente in Jeruzalem. Blijkbaar was er geen centrale kas. Opvallend is dat er nog niet gesproken wordt over bepaalde taken en functies, maar dat alles aangeduid wordt met werkwoorden: de één kan met wijsheid spreken, een ander heeft gaven van ge nezingen of ervaart de werking van de profetie, de één onderscheidt de geesten, een ander spreekt in tongen.

Toch stel ik me voor dat er ook in deze gemeente mensen met gezag waren. In dat verband is het goed om 1 Cor. 6:5 op te merken: Paulus wil recht-zaken tussen gemeentelieden voorkomen en stelt voor dat men dan een wijze als scheidsrechter uitspraak laat doen. Dat betekent dat binnen de gemeente gezocht moest worden naar zo iemand. Het woord van deze wijze zou dan zwaarder wegen dan het woord van een ander. Het gaat hier dus niet om het instellen van een soort kerkelijke rechtbank. De apostel roept iemand uit de gemeente op om eens orde op zaken te stellen.

Inderdaad: de ene gemeente is de andere niet. Jeruzalem en Corinthe kennen grote verschillen in sfeer en in de problemen die aan de orde zijn en ook de organisatie is duidelijk verschillend.

Ook in Corinthe moet volop nagedacht worden over de houding die de gemeente aan wil (moet) nemen temidden van een bruisende havenstad. Dat alle leden daarin volop meedoen maakt Paulus duidelijk met het beeld van het lichaam. Maar het is méér dan een beeld: ieder hád ook gaven en dééd ook mee en dat riep nog wel eens vragen op hoe dat in goede orde kon verlopen, temeer daar er nog geen vaste gemeenteleiding was.

4.1. WEST-AZIE

We proberen het beeld nog iets completer te maken. Nadenken over de gemeente in het N.T. kan niet als je voorbijgaat aan de brief aan Efeze. Dáár wordt heel veel gezegd over de gemeente. Er is overigens discussie over de vraag of deze brief alleen aan de gemeente in Efeze is geschreven. De handschriften die tegenwoordig als de betrouwbaarste worden beschouwd laten "in Efeze" in het eerste vers weg en dan zou deze brief niet alleen geschreven zijn aan een gemeente in Efeze. Om kort te gaan: deze discussie mondt uit in de gangbare mening dat dit een rondzendbrief is geweest voor gemeenten in het westen van Klein-Azië, zoals Kolosse, Laodicea, Efeze en wellicht ook Hierapolis. Aardig dus voor ons om naast de situatie van de gemeenten in Jeruzalem en Corinthe een blik te werpen op gemeenten in wat we nu noemen West-Turkije. Direct wordt in het eerste hoofdstuk van deze brief gezegd dat de gemeente mag delen in de overwinning van Christus op alle (duistere) machten. En daar ligt een taak voor de gemeente, die veel verder reikt dan alleen invloed in de eigen omgeving. De gemeente heeft een universele betekenis om aan overheden en de machten in de hemelse gewesten de veelkleurige wijsheid van God bekend te maken (3:10) en te strijden tegen de duivel (6:10 e.v.). Hier bestaat de gemeente deels uit joden-christenen en deels uit christenen met een niet-joodse achtergrond. Ook hier horen we weer spreken over de gemeente als het lichaam van Christus, met als hoofd Christus (1:22; 4:12,15; 5:23,30) Maar met dit beeld worden nu ook nog andere dingen duidelijk gemaakt dan in de brief aan Corinthe. In Efeziërs 4 wordt gekeken naar het totaal en dan wordt gezegd dat de gemeente net als een lichaam, nog groeit, naar het hoofd, Christus, toe. De gemeente staat nog niet vast, is nog niet af, is nog volop in beweging (vgl. 5:29) en heeft ook voedsel nodig.

4.2. gemeenteliden

En dan blijkt dat het werk aan en in de gemeente voor ieder geldt. In 4:7 staat aangegeven dat ieder afzonderlijk genade van Christus wordt geschonken en dat elk lid ook kracht uitoefent op het geheel (4:16). Tegelijk wordt in het volgende hoofdstuk opgemerkt dat ieder aan elkaar onderdanig moet willen zijn in de vreze van Christus (5:21)

4.3. leiding

Uitvoeriger dan in Jeruzalem en Corinthe worden we hier ingelicht over apostelen, profeten, evangelisten, herders en leraars. In 4:16 wordt een prachtige typering gegeven van de betekenis van de aanwezigheid van deze groep mensen. De Statenvertaling vertaalt dat dit een dienst is van de "voegselen" van het lichaam. Het NBG vertaalt in 1951 met "geledingen" en Groot Nieuws met "onderling verband". In het grieks staat een medische term, die duidt op een pees of band in het lichaam. In Paulus' tijd werden die pezen beschouwd als verbindings-schakels tussen de verschillende leden van het lichaam én als toevoerswegen voor het voedsel aan het lichaam. Daardoor kon het lichaam goed functioneren. Deze geledingen werken dus koördinerend in het geheel van de gemeente, terwijl ook elk lid kracht uitoefent in dit samenspel. Ook hier krijgen we geen helder beeld van de preciese taken van de apostelen en profeten, die waarschijnlijk de weg gewezen hebben voor de gemeente: de evangelisten zullen het woord verkondigd hebben en de herders pastorale zorg verleend en leraars onderricht gegeven. Maar nergens wordt het expliciet genoemd.

Resumerend: de gemeente heeft een taak ten opzichte van de omgeving die verder reikt dan de aarde alleen. Aan ieder wordt de genade van Christus geschonken en leiding geven is vooral samenbindend werken tot groei van het lichaam.

5.1. WEST-AZIE

Tenslotte kijken we naar de pastorale brieven, meestal zo genoemd omdat ze geschreven zijn aan de medewerkers van Paulus, Timotheüs en Titus. Naast raadgevingen en persoonlijke opmerkingen worden in deze brieven instructies gegeven over het gemeentelven. Echter, zonder dat we precies weten waar die gemeenten zich bevonden hebben. Wellicht is dat ook West-Azië geweest.

Nu wordt over de gemeente gesproken als een "huis van God" (1 Tim. 3:15) en een "groot huis" (2 Tim.2:20) dat stand moet houden tegen de vele dwalingen en dwaalleren die de ronde doen: er zijn leraren die een andere leer brengen (1 Tim.1:3;6:3) en zich bezighouden met joodse mythen en met geboden van mensen over wat rein en onrein is (Tit.1:14 e.v.). Deze dwaalleraren beroemen zich op hun kennis (1 Tim. 6:20) en er wordt enkele keren gezegd dat zij zich ophielden met geslachtsregisters (1 Tim.1:4; Tit.3:9). De leer van Hymeneüs en Filetus is dat de opstanding van de ware gelovigen al heeft plaatsgevonden (2 Tim.2:17 e.v.). Verder is af te leiden dat dwaalleraren als toevanars optraden (2 Tim.3:13).

In zo'n omgeving wordt de gemeente opgeroepen om vast te houden aan de ware leer en met name Timotheüs wordt met nadruk opgeroepen te bewaren wat hem is toevertrouwd. Deze oproep is blijkbaar nodig, omdat de tendens aanwezig is dat de gemeente mee wil gaan met de dwaalleren.

5.2. gemeenteleden

Over de betrokkenheid en bijdrage van de gemeenteleden horen we vrijwel niets in deze brieven, maar des te meer wordt er gesproken over de

5.3. leiding

en de organisatie van de gemeente.

Timotheüs (zie Hand.16:1; 17:14 e.v. 18:5; 19:22; 20:4) lijkt in Efeze een vaste dienst te vervullen (1 Tim.4:14 en 2 Tim.1:6). Hij is echter geen oudste, of presbyter, noch opziener of episkopos en ook geen diakonos, want die worden apart genoemd en besproken. Hij moet de gemeente leiding geven, leren en vermanen (1 Tim.4:11-16) en de dwaalleraren en hun volgelingen bestrijden (1 Tim.1:3). Zijn relatie tot de andere leidinggevendenden in de gemeente is niet duidelijk. Titus is door Paulus op Kreta achtergelaten om in ieder stad een presbyter aan te stellen (Tit.1:5) en om te spreken, te vermanen en te weerleggen (2:15) ketters te waarschuwen en zondig af te wijzen (3:10) Uit Titus 1:5-7 blijkt dat presbyter en episkopos dezelfde zijn. Op meerdere plaatsen worden de kwalificaties opgesomd waaraan zij moeten voldoen om deze positie in te kunnen nemen in de gemeente (1 Tim.3:1-7 en Tit.1:7-9). Doen zij dit goed dat komt hen een dubbele eer of "beloning" toe (1 Tim.5:17). Het lijkt er op dat presbyter zijn op weg is een vrijgestelde functie te worden. Je kunt bovendien vermoeden dat deze functie ook samenhang met de leeftijd. In dat verband is het goed nog eens na te denken over de opmerking in 1.Tim. 5:1 hoe Timotheüs moet omgaan met de presbuteroi (vertaling NBG 1951: oude mannen) en de presbuterai ("oude vrouwen"). Uit deze tekst zou op te maken zijn dat de leiding van de gemeente heeft bestaan uit mannelijke én vrouwelijke presbuters. Dat lijkt raar in een brief waar vrouwen verboden wordt om onderricht te geven (1 Tim.2:12) maar uit dit verbod is op te maken dat het blijkbaar wél gebeurde in de praktijk. Anders was het verbod overbodig geweest !

Naast de presbyters waren er ook diakenen. In 1 Tim.3:8-13 worden de voorwaarden genoemd waar zij aan moeten voldoen. Die verschillen nauwelijks van die der opzieners. Voor de taak die ze in de gemeente uitoefenden valt weinig te ontdekken.

Toch is er ook in dit gedeelte iets opvallends aan de hand en weer

heeft het te maken met de vertaling. Na de vermelding van de voorwaarden voor opziensers en diakenen wordt in vers 11 gezegd: "evenzo moeten de vrouwen zijn,waardig,geen kwaadspreeksters,nuchter betrouwbaar in alles".

De vertaling van het NBG 1951 voegt hier tussen haakjes bij het woord vrouwen het bezittelijk voornaamwoord "hun" in,zodat het dan gaat over de vrouwen van diakenen. In de Groot Nieuws Vertaling is zelfs het plaatsen van haakjes al achterwege gelaten...Toch staat er in het grieksgewoon: vrouwen.

En zo is het ook bedoeld.Let maar op de parallellie van vers 8 en 11 dat allebei begint met de woorden: "evenzo moeten...waardig zijn". Waarschijnlijk zijn er dus in deze gemeenten ook diakonessen geweest zoals ook in Rome Phebe diakonos (ook in Rom.16 zwak vertaald met: "dienares") is geweest. En weduwen hadden hier ook een eigen plaats: "houd als weduwen in ere,wie waarlijk weduwen zijn".(1 Tim.5:1-16)

Het is duidelijk dat hier nog over door te praten valt.

Wat we vooralsnog moeten konkluderen is dat ook hier de omgeving voor een groot gedeelte bepaalt op welke dingen de gemeente moet letten en dat ze geroepen is om dwalingen te bestrijden. En hoewel we weinig zicht hebben op het aandeel van alle gemeenteleden wordt bij het kijken naar de leiding in de gemeente wel duidelijk dat jong (Timotheüs) en oud ("oude mannen en oude vrouwen"),mannen en vrouwen betrokken zijn bij de opbouw van het huis van God.

6. Kanttekeningen

We moeten komen tot een afronding. Wat levert deze zoektocht ons nu op? Is het alleen bevestiging van wat we tóch al wisten en kunnen we zeggen dat onze baptisten voorvaders het goed hebben gezien? Of zijn er elementen,waarover we verder moeten nadenken?

- 6.1. Allereerst kunnen we konstateren dat ook in het N.T. blijkt dat de ene gemeente de andere niet is. Er zitten aanmerkelijke verschillen in sfeer,in samenstelling en organisatie. Dé nieuw-testamentische gemeente bestaat dan ook niet en er is géén model waaraan eigenlijk alle gemeenten zich zouden moeten oriënteren. Wat we in eigen land telkens weer ontdekken,blijkt ook al binnen het N.T.:gemeenten zijn in beweging en nog onaf en verre van volmaakt. Dat kan ons teleurstellen,omdat niet één antwoord mogelijk is op de vraag hoe een gemeente zou moeten functioneren in het spoor van de gemeenten die we tegenkomen in het N.T. Aan de andere kant worden we door deze konstatering juist uitgenodigd om in de éigen situatie en in ónze tijd, geleid door Gods Geest, wegen te zoeken om gemeente van de Heer te zijn. En dan zullen we dezelfde ontdekking doen als de gemeenten in die eerste eeuw na Christus:de omgeving heeft invloed op de samenstelling van de gemeente (joden-christenen/heiden-christenen) en bepaalt ook mee wat in een gemeente aan vragen naar boven komt. Achteraf is dat natuurlijk gemakkelijker vast te stellen,dan wanneer je je er middenin bevindt. Maar duidelijk is dat we ook als baptisten gemeenten in Nederland anno 1991 onze houding zullen moeten bepalen t.o.v. de cultuur waarin we leven. Verschillen ook in onze gemeenten kunnen voor een deel te maken hebben met de manier waarop we als zelfstandige gemeenten al of niet ingaan op de vragen die vanuit onze omgeving op ons af komen. De "onder ons levende vragen" die te maken hebben met de wereld om ons heen zullen we dan ook grondig met elkaar moeten bekijken.

6.2 We hebben de vraag gesteld hoe het priesterschap van alle gelovigen gestalte kreeg binnen de gemeenten in het N.T. Heel principiëel wordt op verschillende manieren duidelijk dat de Geest op álle vlees is uitgestort en ieder mee kan doen als deel van het lichaam van Christus. Dat is volstrekt nieuw in die tijd. En de organisatie van de gemeenten kenmerken zich door het grote aandeel van de gemeenteleden, die naast elkaar staan en de taken vervullen.

Het principiëel uitgangspunt bleek zo ook veelal praktisch.

Die hoofdlijn moeten we vasthouden, want het is één van de wezenskenmerken van de gemeente dat ieder van belang is en serieus genomen dient te worden en dat er ruimte is voor hem of haar de ontvangen gaven ten dienste van de gemeente aan te wenden.

En hoewel we dit allemaal volmondig zullen beamen, moeten we toch kritisch nagaan of we werkelijk ieder in de gemeente serieus nemen en of we het geloven van ieder persoonlijk ten volle gewicht willen geven.

Een weg om dan te gaan, lijkt me om opnieuw na te denken over het feit dat de eerste gemeenten vooral huisk gemeenten zijn geweest. Je trof elkaar in de kleinere en besloten kring van een huis. Dán ontstaat een hechte gemeenschap en word je gevormd door Gods Geest en elkaar. Huisk gemeente was niet alleen Jeruzalem, maar ook in Corinthe (Hand.18:7) Troas (Hand.20:8) Efeze (1 Cor.16:19) en Rome (Rom.16:3-5) en Laodicea (Col.4:15) kwam men als gemeenten in huizen bijeen. En in één stad konden meerdere huisk gemeenten naast elkaar bestaan. Dáár vonden mensen warmte en geborgenheid en de mogelijkheid het geloof te beleven en te vieren te midden van een vaak ondoorzichtige wereld rondom hen. Het lijkt me goed ook binnen onze gemeenten verder na te denken over het (opnieuw) opzetten van huiskringen en kleine groepen binnen de totale gemeente, juist omdat ook in onze huidige samenleving echte gemeenschap vaak ontbreekt. En omdat op deze manier ieder gevormd én gehoord kan worden en kan bij gaan dragen tot dienst van het geheel.

6.3. Tot slot keken we naar de leiding van de gemeente. Ook hier bleek geen eenduidigheid. Precies taakomschrijvingen en afbakeningen zijn we niet tegengekomen. Belangrijkste lijkt te zijn dát de gemeente gebouwd wordt en dat ze funktioneert zoals door God bedoeld. Voor de leidinggevenden in de gemeente - hoe ze ook mogen worden aangeduid - geldt dat het gaat om diakonia, dienst, en dat ze mogen funktioneren als de pezen van het lichaam: koördinerend en samenhang brengend. Opvallend is dat er geen denken is in schema's van boven- en onderschikking, van leiders en volgelingen, van priesters en leken, van meesters en knechten. Dat is een echo op het woord van Jezus tot zijn leerlingen: "Gij zult u niet rabbi laten noemen; want één is uw meester en gij zijt allen broeders" (Mt.23:8)

Over de vraag wie die dienst kunnen vervullen in de gemeenten zullen we als uniegemeenschap dit najaar spreken en in dit college is opnieuw iets aangereikt dat ook in dát gesprek betrokken kan worden.

Ik wil eindigen met een lied, dat onder woorden brengt hoe we onze weg persoonlijk en als gemeenten mogen vervolgen:

"Heer wat een voorrecht om in liefde te gaan,
schouder aan schouder in uw wijngaard te staan,
samen te dienen, te zien wie U bent,
want uw Woord maakt uw wegen bekend.

REFREIN: Samen op weg gaan, dat is ons gebed,
als een volk, dat juist daarvoor door U apart is gezet.
Vol van uw liefde, genade en kracht,
als een lamp die nog schijnt in de nacht.

Samen te strijden in woord en in werk.

Eén zijn in U, dat alleen maakt ons sterk.

Delen in vreugde, in zorgen en pijn,

als uw kerk, die waarachtig wil zijn. **REFR.** (Opwekkingsliederen 249)

LITERATUUR

1. Eduard Schweizer, Gemeinde und Gemeindeordnung im Neuen Testament, Zürich, 1959
2. Walter Rebell, Zum neuen Leben berufen, kommunikative Gemeindepraxis im frühen Christentum, München, 1990
3. Dr. J. P. Versteeg, kijk op de kerk, de structuur van de gemeente volgens het Nieuwe Testament, Kampen 1985
4. Gijs Bouwman, de weg van het woord, het woord van de weg, Baarn, 1985
5. Elisabeth Schüssler Fiorenza, In memory of her, London, 1983
6. J. Louw, Geklonken schakels, Sneek 1923
7. J. Reiling, Gemeenschap der heiligen, Amsterdam 1964
8. A. Noordergraaf, Gods bouwwerk, 's-Gravenhage 1980
9. J. Hendriks, Een vitale en aantrekkelijke gemeente, Kampen 1990
10. N. A. van der Leer (eindred.), Gezegend en gezonden, Drachten 1990

Wout Huizing

Ter nagedachtenis aan mijn vader, die vijf -verschillende- baptisten gemeenten in Nederland als voorganger diende, waaronder de baptisten gemeente te Hoogeveen, waar dit openingscollege is uitgesproken.